

## ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДИТЯЧИХ ІГРАШОК В УКРАЇНІ

**Н.П. Лисенко, ст. викладач кафедри статистики, АГД та маркетингу Сумського національного аграрного університету**

*Анотація.* Проблема безпеки дитячих іграшок є сучасною і актуальною. В статті приведені вимоги до хімічного складу та властивостей іграшок, витяги із «Декларації прав дитини», Конституції України, вимоги Закону України «Про підтвердження відповідності» щодо забезпечення належної безпеки для життя і здоров'я громадян, у тому числі дітей та інших законів і нормативних актів.

*Ключові слова:* дитячі іграшки, хімічний склад іграшок, хімічні властивості, споживні властивості, якість, показники якості, управління якістю, безпечність, екологічність, нормативні акти, Технічний регламент безпеки іграшок.

### *Постановка проблеми.*

Історія іграшок має такий же довгий літопис, як і історія самої людини. Можна сказати, що іграшки з'явилися одночасно з появою людини. Іграшки та ігри на всіх етапах розвитку суспільства відображали у своєрідній формі матеріальне і духовне життя людей. Велике значення мають іграшки в формуванні ідейно-виховної особистості дитини. У житті дитини гра має таке ж значення, як в дорослого робота, творча діяльність. Тому іграшки повинні служити дитині засобом пізнання світу, виховувати патріотизм, любов до праці, народжувати мрію, розвивати думку [17].

Велику увагу слід звертати на художнє оформлення іграшок, щоб з малих років виховувати в дитині відчуття краси. Іграшка повинна народжувати в дитині бажання зробити все своїми руками, привчати до праці, знайомити з різними професіями.

Іграшки повинні бути міцними. Конструкція їх повинна забезпечувати безпеку дитини, а також можливість ремонту в домашніх умовах. Погано зроблена іграшка швидко ламається, або псується та приносить дитині не радість, а смуток. Тому до якості, змісту та оформленню іграшок треба пред'являти дуже високі вимоги. Велика доля іграшок надходить в Україну із-за кордону. На жаль, не всі вони мають якість, яка відповідає вимогам стандарту. Іноді це іграшки, які взагалі не можна допускати в реалізацію із-зі їх токсичності або небезпечної конструкції [16].

Питання якості та безпеки дитячих іграшок – одне із актуальних питань сьогодення, що продиктоване зростаючою небезпекою неконтрольованого виробництва дитячих іграшок і зростаючим негативним впливом цієї господарської діяльності на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Екологічною складовою цієї небезпеки є застосування

екологічно небезпечних матеріалів при виробництві іграшок, що являють собою безпосередню загрозу дітям та неконтрольований ввіз в країну екологічно небезпечних іграшок, їх видалення у навколишнє середовище.

В цьому і полягає проблемність і актуальність обраної теми наукової статті.

*Стан вивчення проблеми.* Проблема якості та безпечності дитячих іграшок знаходиться в полі зору вчених упродовж багатьох років. Вивченню даного питання присвячено багато наукових праць. В Україні приділяється певна увага екологічній безпеці дитячих іграшок. Розроблена відповідна нормативна документація. Одним із таких документів є Державні санітарні правила і норми безпеки іграшок та ігор для здоров'я дітей.

*Результати досліджень.* Мета дослідження: проаналізувати стан забезпечення екологічної безпеки дитячих іграшок в Україні та вимоги Державних санітарних правил і норм безпеки іграшок та ігор для здоров'я дітей, а також провести самостійні дослідження якості зразків дитячих іграшок.

Завдання дослідження: провести органолептичну оцінку споживних властивостей 5-ти зразків іграшок; провести лабораторну оцінку якості 5-ти зразків іграшок; зробити висновки.

Забезпечення екологічної безпеки дитячих іграшок в Україні.

Хімічний композитний склад іграшки або її окремих складових частин не повинен негативно впливати на організм дитини під час її використання, в особливості у випадках ковтання, вдихання або торкання до шкіри, слизової оболонки, очей. Небезпечні хімічні речовини становлять безпосередню загрозу тому, що потрапивши до організму, деякі з них залишаються в ньому та дають поштовх розвитку запалювального процесу.

Небезпеку, яку несуть дитячі іграшки, не можна попередити чи зупинити за допомогою засобів окремої галузі права, це потребує комплексного та системного підходу.

Ст. 50 Конституції України передбачено, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [1]. Основний Закон України декларує охорону державою дитинства. Відповідно до ч.6 ст.92 Конституції України, визначаються засади регулювання охорони дитинства, освіти, культури і охорони виключно законами здоров'я; екологічної безпеки. Таким нормативним актом є Закон України «Про охорону дитинства», який визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загально-національний пріоритет і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток, та встановлює основні засади державної політики у цій сфері [2]. Надаючи важливого значення становищу дітей, їх соціальному захисту, створенню сприятливих умов для фізичного, інтелектуального й духовного розвитку, майбутньої повноцінної життєдіяльності та з метою координації дій,

пов'язаних з виконанням Конвенції ООН про права дитини [13], Президент України затвердив Національну програму «Діти України» [7].

Сьогодні в магазинах та господарських ринкових майданчиках представлено безліч дитячих іграшок. Для споживача першим постає питання, звідки вони були привезені і яким чином допущені до продажу споживачам. За статистикою в іграшкових магазинах України 70 % усього асортименту становлять вироби країн-імпортерів, серед яких лідирує Китай. Вітчизняна продукція становить не більш, ніж 30 %. Іноземні іграшки, перш ніж потрапити на український ринок, мають пройти державну перевірку якості і безпеки.

Китайські іграшки домінують не тільки в Україні, але й у світі; так у 2014 році з ринку у Сполучених Штатах Америки були вилучені мільйони дитячих іграшок китайського виробництва [18]. Проблема якості та безпеки китайського експорту продовжує залишатися в центрі уваги федерального уряду та споживачів.

Відповідно до п.2 ч.1 ст.14 Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» [3] Кабінет Міністрів України затверджує технічні регламенти, якщо їх не затверджено законом, та плани заходів щодо їх застосування. Таким чином, затверджений Кабінетом Міністрів України Технічний регламент безпеки іграшок [8] визначає вимоги до безпеки іграшок, процедуру оцінки їх відповідності таким вимогам, установлює правила маркування, а також введення в обіг іграшок як імпортованих, так і вітчизняного виробництва, їх продажу та безкоштовного розповсюдження (введення іграшок в обіг). Введення іграшок в обіг дозволяється тільки за умов відповідності вимогам безпеки для життя та здоров'я споживачів у разі використання за призначенням за умови передбачуваної поведінки дітей. Технічний регламент безпеки іграшок передбачає відповідні вимоги.

Оцінку відповідності іграшок вимогам цього Технічного регламенту виробник або уповноважений представник проводить із застосуванням процедури оцінки відповідності, що передбачена Законом України «Про підтвердження відповідності» [4] згідно з Технічним регламентом модулів оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах. Виробник або уповноважений представник складає декларацію про відповідність іграшки вимогам Технічного регламенту за формою згідно з додатком та наносить національний знак відповідності, що використовується для засвідчення відповідності технічним регламентам передбачено Законом України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» [3], на кожній іграшці або її пакуванні.

На виконання вимог Закону України «Про підтвердження відповідності» [4], для забезпечення належної безпеки для життя та здоров'я громадян, у тому числі дітей, наказом

Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики затверджено Технічний регламент з підтвердження відповідності щодо безпеки іграшок. Державне підприємство «Всеукраїнський державний науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів» визначено відповідальним за розробку і перегляд національних стандартів, що сприймаються як доказ відповідності вимогам Технічного регламенту з підтвердження відповідності щодо безпеки іграшок.

Окрім спеціальних нормативно-правових актів, які безпосередньо регламентують безпеку дитячих іграшок в Україні, існують акти, що направлені на ширше коло об'єктів, але також впливають на якість та безпеку товарів та продукцію. До них слід віднести Концепцію державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) [12], яка спрямована на підтримку зусиль підприємств та організацій у задоволенні потреб споживачів шляхом поліпшення якості та конкурентоспроможності продукції, розвитку і впровадження методів управління якістю.

Торговельна діяльність в Україні регулюється Господарським і Цивільним кодексами України, Законом України «Про захист прав споживачів» [6], іншими актами законодавства, а також Порядком провадження торговельної діяльності та Правилами торговельного обслуговування населення [10]. Правила комісійної торгівлі непродовольчими товарами [11] регламентують порядок комісійної торгівлі непродовольчими товарами суб'єктами господарювання усіх форм власності, які пройшли державну реєстрацію у встановленому порядку. Не приймаються для комісійного продажу в Україні між іншими предметами: іграшки для дітей віком до 3-х років та іграшкова зброя з пластиковими кульками.

Захист прав споживачів здійснюється як щодо іграшок, які було вироблено на території України, так і за кордоном. Відповідно до ч.4 ст.14 Закону України «Про захист прав споживачів» [6], продукція, на яку актами законодавства або іншими нормативними документами встановлено обов'язкові вимоги щодо забезпечення безпеки для життя, здоров'я споживачів, їх майна, навколишнього природного середовища і передбачено нанесення національного знака відповідності, повинна пройти встановлену процедуру оцінки відповідності. Виробник має право маркувати продукцію національним знаком відповідності за наявності декларації про відповідність та/або сертифіката відповідності, виданих згідно із законодавством. Реалізація продукції (у тому числі імпортованих товарів) без маркування національним знаком відповідності та/або без сертифіката відповідності чи декларації про відповідність забороняється.

Проаналізувавши міжнародні нормативно-правові акти, а також нормативні акти: екологічного (включаючи санітарно-захисне), господарського, сімейного та

адміністративного права, можна дійти висновку, що в Україні ще не створено дієвого механізму щодо попередження ввозу та повної заборони на реалізацію екологічно небезпечних іграшок. Доцільно, чим скоріше на законодавчому рівні заборонити та відмовитися від виробництва та використання продукції для дітей, що містить в собі екологічно небезпечні речовини. Доки такої заборони не існує, слід обов'язково дотримуватися міжгалузевого підходу щодо поводження та попередження негативного впливу небезпечних іграшок на дітей та довкілля .

Забезпеченню екологічної безпеки дитячих іграшок в Україні сприяють вимоги Державних санітарних правил і норм безпеки іграшок та ігор для здоров'я дітей.

Державні санітарні правила і норми безпеки іграшок та ігор для здоров'я дітей ДСанПіН 5.5.6.012-98 [9] поширюються на асортимент іграшок та ігор для дітей і підлітків і встановлюють вимоги та норми безпеки для здоров'я, а також порядок проведення державної санітарно-гігієнічної експертизи етапах розробки, виробництва, зберігання, реалізації і методів досліджень. За порушення Правил винні особи (установи, заклади) притягаються до дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності, згідно з Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [5].

Вимоги до іграшок та ігор [14, 15]. Іграшки та ігри повинні відповідати затвердженому еталону, зразку і "типовому представникові". "Типовий представник" - іграшка (гра), виготовлена по єдиній технології із єдиної партії сировини. Інструкції до ігор повинні бути зрозумілими для дітей тих вікових груп, для яких вони призначені. В інструкції (керівництві, схемі по користуванню іграшками, іграми або на споживчій упаковці повинні бути вказані правила та види обробки іграшок (ігор) - (миття, чищення, дезінфекція та їх утилізація в разі потреби). В ДСанПіН вказані також вимоги до рівня звуку, рівня стороннього запаху, конструкції, ваги, розміру іграшок, оформленню, друку тощо.

Для реалізації поставлених задач були проведені певні дослідження якості зразків дитячих іграшок, придбаних у магазинах міста Суми.

Об'єктом дослідження були зразки м'яких іграшок, а саме: ведмедик (Китай), ведмежа (Англія), собача (Франція), слоненя (Польща), каченя (Росія). Предметом дослідження були: зовнішній вигляд, якість тканини, набивання, звук, колір, якість швів, наявність дефектів. Методи дослідження – органолептичний та лабораторний. Дослідження проводились на базі кабінету товарознавства та лабораторії якості ТНС кафедри статистики, АГД та маркетингу СНАУ. Оцінка якості проводилась згідно з нормативно - технічною документацією – ГОСТ - 26533 «Іграшки м'яко-набивні» [14], ГОСТ – 25779 «Іграшки. Загальні вимоги безпеки і методи контролю» [15].

*Органолептична оцінка.* Оцінка за ГОСТ 26533: 40-35 балів – відмінно; 30-39 балів – добре; 25-29 балів – задовільно; 24 і менше балів – незадовільно. Дані обстеження представлені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Бальна оцінка іграшок

Найменування виробу	Показники якості в балах							Сума балів
	Зовнішній вигляд	Тканина, матеріал	набивка	звук	колір	шви	дефекти	
Ведмедик (Китай)	4	5	4	4	3	4	4	28
Ведмежа (Англія)	5	5	5	5	5	5	5	35
Собача (Франція)	5	5	5	5	4	5	5	34
Слоненя (Польща)	5	5	-	5	5	5	5	35
Каченя (Росія)	4	5	-	-	5	-	5	35

Висновок: аналізуючи отримані дані, бачимо, що м'яко-набивні іграшки за показниками повністю відповідають ГОСТ; згідно бальної оцінки, більшу кількість балів має м'яко-набивна іграшка - ведмежа, виробництва Англії, слоненя (Польща), каченя (Росія) – 35 та собачка (Франція) – 34 бали. Найменшу кількість балів має іграшка - ведмедик з Китаю (28 балів), що пов'язано з незадовільною якістю китайських іграшок, а зокрема, з великою кількістю дефектів.

*Лабораторна оцінка* - за ГОСТ 25779 та ГОСТ 26533 [14, 15], СанПіН [9]. Предметом дослідження були: стійкість на горизонтальній поверхні; видимі сліди клею; ворс по швам деталей; направлення ворсу в парних деталях; стійкість до хімічного чищення та ручного прання; міцність кріплення приклеєних деталей; стійкість фарбника покриття іграшки до вологої обробки; запах; залишки ворсу іграшки на руках після експлуатації . Результати досліджень представлені в таблиці 2.

Таблиця 2.

Результати лабораторних досліджень

Каченя із плюшу (Росія)	Ведмедик помаранчевий із штучного хутра (Китай)
1. Стійкість на горизонтальній поверхні	
Стійкий	Стійкий
2. Видимі сліди клею	
Не виявлено	Місцями виявлено

3. Ворс по швам деталей	
Розправлений	Розправлений
4. Направлення ворсу в парних деталях	
Однаковий	Однаковий
5. Стійкість до хімічного чищення та ручного прання	
Не втрачає форму	Злегка втрачає форму
6. Міцність кріплення приклеєних деталей	
Відповідає	Відповідає
7. Стійкість фарбника покриття іграшки до вологої обробки	
Не фарбує воду	Злегка фарбує воду
8. Неприємний, різкий запах	
	Продовження таблиці 2.8
Відсутній	Злегка присутній
9. Залишки ворсу іграшки на руках після експлуатації	
Відсутні	Наявні

Отже, як видно із таблиці, іграшка Каченя, виробництва Росії відповідає всім вимогам ГОСТ та СанНіП, не представляє небезпеки для дітей. Іграшка ведмедик виробництва Китай не відповідає деяким пунктам ГОСТ та СанНіП і є небезпечною для дитини, а саме:

– вона зафарбовує воду при пранні, а значить і від дії слини теж буде линяти, що небезпечно для організму дитини; в процесі експлуатації ворсинки залишаються на руках, що може спровокувати стоматит або хворобу шлунка; місцями видимі сліди клею, який теж може потрапити до організму дитини і викликати алергію; присутній також неприємний запах, що недопустимо; крім того, при пранні іграшка злегка втратила форму.

Таким чином, за результатами лабораторного дослідження іграшка ведмедик виробництва Китаю не відповідає вимогам стандарту і не може бути допущена до реалізації.

### Список використаних літературних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // ВВР України. - 1996. - № 30.
2. Закон України «Про охорону дитинства» : від 26.04.2001 р., № 2402-III // ВВР України. - 2001. - № 30. - Ст. 142.
3. Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» : від 01.12.2005 р., № 3164-IV // ВВР України. - 2006. - № 12. - Ст. 101.
4. Закон України «Про підтвердження відповідності» : від 17.05.2001 р., № 2406-III // ВВР України. - 2001. - № 32. - Ст. 169.
5. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» : від 24.02.1994 р., № 4004-XII // ВВР України. - 1994. - № 27. - Ст. 218.
6. Закон УРСР «Про захист прав споживачів» : від 12.05.1991 р., № 1023-XII // ВВР УРСР. - 1991. - № 30. - Ст. 379.
7. Указ Президента України «Про Національну програму «Діти України»: від 18.01.1996 р., № 63/96 // Урядовий кур'єр. - 25.01.1996. - № 15-16.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту безпеки іграшок» : від 08.10.2008 р., № 901 // Офіційний вісник України. - 2008. - № 78. - Ст. 2615.
9. Постанова Головного державного санітарного лікаря України «Державні санітарні правила і норми безпеки іграшок та ігор для здоров'я дітей ДСанПіН 5.5.6.012-98» : від 30.12.1998 р., № 12.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування населення» : від 15.06.2006 р., № 833 // Офіційний вісник України. - 2006. - № 25. - Ст. 1818.
11. Наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків України «Про затвердження Правил комісійної торгівлі непродовольчими товарами» : від 13.03.1995 р., № 37.
12. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг)» : від 17.08.2002 р., № 447-р // Офіційний вісник України. - 2002. - № 34. - Ст. 1620.
13. Конвенція про права дитини : від 20.11.1989 р. // Юридичний вісник України. - 2005. - № 48. - С. 12.
14. ГОСТ 26533-85 Игрушки мягконабивные. Общие технические требования и методы исследования.
15. ГОСТ 25779 -90 Игрушки. Общие требования безопасности и методы контроля.
16. Требования безопасности мягкой игрушки. [www.stud24.ru/.../87447-267586-page5.html](http://www.stud24.ru/.../87447-267586-page5.html) -
17. Нік Нільсон. Виховна роль іграшки. [ua.textreferat.com/referat-12166.html](http://ua.textreferat.com/referat-12166.html)
18. Маркетинговые исследования украинского рынка игрушек.- [www.comstar.ru](http://www.comstar.ru)

Проблема безопасности детских игрушек является современной и актуальной. В статье приведены требования к химическому составу и свойствам игрушек, выдержки из «Декларации прав ребенка», Конституции Украины, требования Закона Украины «О подтверждении соответствия» по обеспечению надлежащей безопасности для жизни и здоровья граждан, в том числе детей и других законов и нормативных актов.

Toys' safety problem is a modern and up to date. The article presents the requirements for chemical composition and properties of toys, excerpts from the "Declaration of Rights of the Child", the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "About confirmation of compliance" to ensure the appropriate security for the life and health of citizens, including children and other laws and regulations.